

توسعه گردشگری و نقش آن بر معیشت مردم ایلام

بابک جمشیدی نوید^۱، بهزاد لطیفیان^۲، نسرين آقاكشی زاده^۳

^۱ استادیار گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه

^۲ عضو هیات علمی گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی مرکز مهران

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی دانشگاه باختر ایلام

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

بهزاد لطیفیان

behzadhesab@gmail.com

چکیده

رویکرد معیشت پایدار یکی از رویکردهای تحلیلی جدید در زمینه توسعه روستایی و شهری است که در سال های اخیر به منظور توسعه روستاها و شهرها و کاهش فقر مورد توجه قرار گرفته است. به تازگی در الگوی جدیدی به نام چارچوب معیشت پایدار برای گردشگری تلاش شده است با شناخت روابط و شکافهای موجود میان رویکرد پایدار و بافت گردشگری و مباحث اساسی مربوط به هریک، همگی در یک الگو ادغام شوند. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش توسعه گردشگری در معیشت ساکنان شهر ایلام به صورت توصیفی-تحلیل انجام گرفت. جامعه آماری پژوهش را ساکنان یکی از مناطق شهر ایلام تشکیل می دهد که ۳۸۳ نفر از آنها به صورت تصادفی انتخاب و بین آنها پرسشنامه پژوهش توزیع شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه است که روایی آن از طریق تأیید کارشناسان و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ (۰/۸۴۱) مورد تایید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از آزمون های میانگین و T تک نمونه ای در نرم افزار SPSS انجام شد. نتایج بررسی فرضیات نشان داد که توسعه گردشگری در پایداری معیشت ساکنان شهر ایلام در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

واژگان کلیدی: معیشت پایدار، گردشگری، توسعه گردشگری، شهر ایلام.

مقدمه

گردشگری پدیده ای است که از گذشته های دور مورد توجه جوامع انسانی بوده [10] و یکی از بخش های مهم اقتصادی است که نتوانسته است به عنوان یک صنعت پاک مطرح شود و ضمن افزایش درآمدهای ارزی برای اقتصاد ملی، کمک شایسته ای به رونق اشتغال و ایجاد درآمدها، نماید. این صنعت به عنوان یک صنعت جلو برنده در توسعه مجموعه ای از صنایع دیگر بویژه هتل داری، رستوران داری، حمل و نقل داخلی و بین المللی و صنایع دستی نقش مهمی داشته و دارد [17]. برخلاف بسیاری از صنایع دیگر، صنعت گردشگری مجموعه ای از ارائه دهنده گان خدمات را شامل می شود که در نظام حساب های ملی با سایر صنایع در یک گروه، طبق بندی می شوند. ارائه دهنده گان خدمات در این صنعت، شامل دفاتر خدمات مسافرتی، شرکت های حمل و نقل هوایی، راه آهن، جاده ای و دریایی، هتل ها، مهمانسراها و مهمانپذیرها، متصدیان جاذبه های گردشگری، رستوران ها، فروشگاه های محصولات صنایع دستی، اقلام سوغاتی، پوشاک، کفش، اشیای چرمی و سایر اقلام مورد علاقه ی گردشگران است [11].

ایران بر اساس اعلام سازمان جهانگردی، به جهت جاذبه های تاریخی، رتبه دهم دنیا و از جهت جاذبه های طبیعی، در جایگاه پنج قرار دارد. این جایگاه می تواند ارزش افزوده اقتصادی - اجتماعی زیادی در پی داشته باشد، اما آمارها حاکی از آن است که سهم ایران از گردشگری سهم قابل توجهی نیست. به طور که از نظر درآمد توریسم حتی جزو صد کشور اول جهان هم نیست [12].

منطقه غرب کشور، جزء مناطق در حال توسعه کشور به شمار می آید استان های ایلام، کرمانشاه و کردستان با ظرفیت هایی که دارند و برنامه ریزی هایی که برای آنها انجام شده است افق روشنی پیش روی خود می بینند. یکی از برنامه های بلند مدتی که برای غرب کشور و بخصوص استان ایلام در نظر گرفته شده است، استفاده از ظرفیت گردشگری این استان است. به خصوص اکنون که ایلام به عنوان دروازه عتبات عالیات شناخته شده است و هر سال میلیون ها نفر برای سفر به عراق وارد این استان می شوند. در واقع یک همگرایی در استان به وجود آمده است که از این شرایط نهایت استفاده برده شود. ولی با تمام اینها متأسفانه هنوز تغییر چندانی برای بهبود این روند دیده نمی شود. تعریض و ایمن کردن راه ها، ساخت هتل ها مهمان خانه ها و استراحتگاه های بین راهی، ساخت پارکینگ های مناسب، مذاکره با دولت های همسایه برای ایجاد کنسولگری دائم در ایلام از جمله کارهایی است که باید انجام گیرد ولی متأسفانه با روند کندی همراه است. شاید اگر دولت به بخش خصوصی اعتماد کند و کارها را با نظارت خود به آن بسپارد شاهد نتیجه بهتری باشیم. مهمترین دغدغه بخش دولتی در طول حیات خود تنظیم دخل و خرج سازمان های خود و ارائه آمارهای گوناگون به مدیران بالادست خود است تا خود را کارآمد و پویا نشان دهد. ولی در بخش خصوصی اهداف کاملاً متفاوت است. در بخش خصوصی بقا در کار و تولید است و اگر شرکت و یا سازمانی دست نجنباند به ورشکستگی و از بین رفتن منجر می شود. بنابراین به دنبال راه های خلاقانه و درآمد زا برای ادامه حیات و سود آوری است.

هدف ما در این تحقیق درآمد زایی و نقش آن بر زندگی مردم شهر ایلام است. چطور برنامه ریزی کنیم تا به هدف توسعه و اثر گذاری آن بر رفاه مردم باشیم.

مفاهیم، مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفهوم گردشگری

طبق گفته ماتسیون^۱ و وال^۲ در اوایل دهه ۱۹۸۰، گردشگری عبارتست از: تغییر مکان موقتی افراد به مقاصد خارج از محل معمول کار یا اقامتشان، فعالیت هایی که در طول اقامت افراد در آن مقاصد انجام می گیرد و تسهیلاتی که به منظور برآوردن نیازهای آنان فراهم می شود [14].

بر اساس تعریف سازمان جهانی توریسم، به کلیه ی فعالیت های افرادی اطلاق می شود که به مکان هایی خارج از محیط عادی خود به منظور گذراندن ایام فراغت، انجام کار، و سایر هدف ها برای مدت کمتر از یک سال می روند [7].

¹ Matthieson

² Wall

توسعه گردشگری

گردشگری یکی از ابزارهای دستیابی به توسعه در مقصد به شمار می‌رود. در بیانیه مانیل در باره گردشگری جهانی که سازمان گردشگری جهانی (WTO) آن را منتشر نموده، آمده است که گردشگری در مقیاس جهانی اش می‌تواند منجر به ایجاد اقتصاد جدید بین-المللی گردد و این خود سبب کاهش شکاف عمیق اقتصادی بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه و هم چنین سرعت بخشیدن به توسعه اقتصادی و اجتماعی به ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌شود. همانگونه که می‌بینیم، سازمان گردشگری جهانی، بر ایجاد توسعه از طریق رونق گردشگری به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته تأکید بسیار می‌نماید. در این راستا گردشگری به عنوان یک عامل تسریع کننده برای توسعه مطرح است و هم چنین دگرگونی‌های اقتصادی و سیاسی نیز مؤثر واقع می‌گردد. گردشگری بین‌المللی با توزیع دوباره ثروت و قدرت که از موارد اجتناب ناپذیر توسعه به شمار می‌آید، در جهت پیشرفت توسعه اجتماعی و اقتصادی نقش می‌آفریند. بسیاری از مسائلی که درباره توسعه نیافتگی مطرح می‌شود، به نابرابری آشکار در توزیع جهانی قدرت سیاسی و اقتصادی باز می‌گردد. در همه کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه، ساختار سیاسی و اجتماعی حاکم است که تعیین می‌کند کدام یک از راهبردهای توسعه توفیق بیشتری دارد. تجربه‌ها نشان داده است که توسعه موفق، بستگی به دگرگونی بنیادین در ساختارهای اجتماعی-اقتصادی دارد. الگوی توسعه گردشگری در کشورهای در حال توسعه با این الگو در کشورهای توسعه یافته تفاوت فراوان دارد؛ زیرا ساختارهای اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی جامعه‌های در حال توسعه با این ساختارها در کشورهای توسعه یافته متفاوت است. توسعه گردشگری عاملی تسریع کننده برای قوت بخشی به هویت فرهنگی به شمار می‌رود و این امر در تقابل با نوگرایی به مثابه شمشیری دو لبه عمل می‌کند [15].

معیشت پایدار

در مقوله معیشت پایدار، یکی از تعاریفی که فراوان به آن استناد می‌شود، متعلق به چمبرز و کانوی^۳ است که بیان می‌کنند: معیشت، از قابلیت‌ها، دارایی‌ها (انبارها، منابع و حق دسترسی به منابع) و فعالیت‌ها (شغل‌ها)ی لازم برای گذران معاش تشکیل شده است: معیشت هنگامی پایدار است که بتواند با فشار و شوک‌ها سازگار شود و بهبود یابد، قابلیت‌ها و دارایی‌های خود را تقویت یا حفظ کند، و فرصت‌های معیشت پایدار را برای نسل بعد نیز فراهم آورد و دیگر اینکه منافع خالصی را برای معیشت دیگران در سطوح محلی یا ملی و در کوتاه مدت یا بلندمدت ایجاد کند [1]. چارچوب رویکرد معیشت پایدار بر مبنای ۵ جزء اساسی تأکید می‌کند که عبارتند از:

۱- **دارایی‌ها:** دارایی‌های معیشتی از انواع سرمایه‌های طبیعی، فیزیکی، اجتماعی، انسانی و مالی تشکیل شده‌اند و جزء اساسی معیشت قشر فقیر هستند.

۲- **ساختارها و فرآیندهای تحول‌زا:** در این چارچوب، ساختارها به مثابه سخت افزارهایی هستند که بخش‌های عمومی و خصوصی را در برمی‌گیرند. فرآیندها از سیاست‌ها، قوانین، فرهنگ و نهادها تشکیل شده‌اند، و بیشتر شبیه به نرم‌افزارهای سیستم هستند. ساختارها و فرآیندهای دگرگون‌ساز، نقش‌های مهمی را در شکل دادن به دارایی‌ها و نتایج معیشتی در درون سیستم معیشت پایدار ایفا می‌کنند.

۳- **آسیب‌پذیری‌ها:** آسیب‌پذیری یکی از مفاهیم اساسی مربوط به پایداری معیشتی است، که مواردی از قبیل شوک‌ها، روندها و فصلی بودن را در برمی‌گیرد و می‌تواند بر دارایی‌ها و انتخاب‌های معیشتی قشر فقیر تأثیر منفی داشته باشد. اما تمام آسیب‌پذیری‌ها منفی نیستند و ممکن است در نهایت به تأثیرات مثبت هم بینجامند.

۴- **نتایج (پیامدها):** نتایج معیشتی، موفقیت‌ها و هدف‌هایی هستند که استراتژی‌های معیشتی (از طریق ترکیب با دارایی‌های معیشتی) به آنها دست می‌یابند. نتایج همواره راهی برای ارزیابی پایداری معیشت هستند. در نظر گرفتن مقیاس و سطح تحلیل (فرد، خانوار، محلی یا ملی) دارای اهمیت بسیار است.

۵- **استراتژی‌ها:** استراتژی‌های معیشتی فعالیت‌هایی هستند که برای بقای معیشتی به کار گرفته می‌شوند [2].

پیشینه و سوابق:

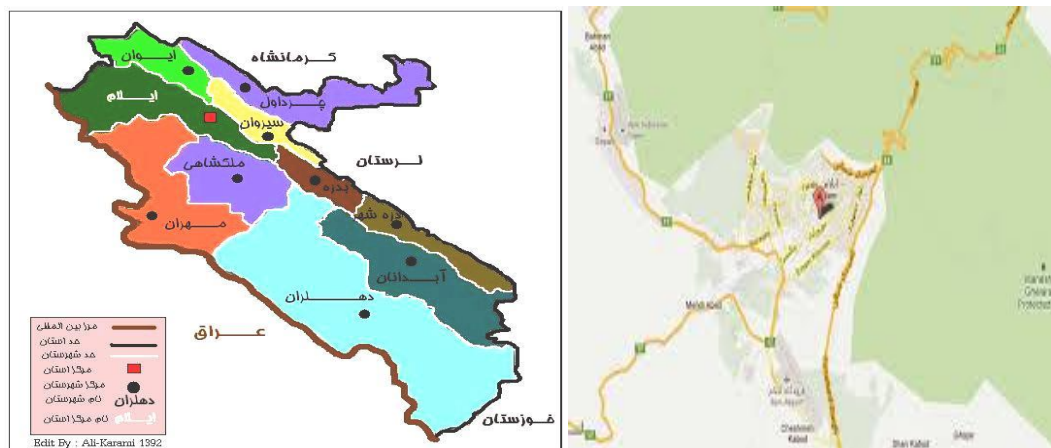
آزادخانی و اکبری [1] در مقاله ای با عنوان توسعه گردشگری شهری راهبردی مناسب برای توسعه پایدار شهر ایلام به این نتیجه دست یافتند که با توجه به جاذبه های شهر ایلام، توسعه گردشگری شهری راهبردی مناسب برای توسعه شهر می باشد. بشرآبادی و همکاران [13] به بررسی نقش گردشگری در اقتصاد استان کرمان و توسعه کالبدی شهرستان‌های آن پرداخته اند. بر اساس یافته های پژوهش ایشان، صنعت گردشگری و بخش های مرتبط با این صنعت از لحاظ برقراری پیوند با سایر بخش های اقتصادی استان از بخش های

3. Chambers & Conway

پیشرو در اقتصاد استان محسوب می شوند و با توجه به این موضوع، باید گردشگری به عنوان یک اولویت در دستور کار برنامه ریزان استانی قرار گیرد. حاجی نژاد و همکاران [6] در پژوهشی با عنوان تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه کالبدی-فضایی مناطق شهری، شهر بانه را مورد بررسی قرار داده اند. نتایج نشان داد که رابطه آماری معناداری میان رشد گردشگری تجاری در شهر بانه با تغییرات بافت کالبدی و فضایی شهر وجود دارد، به طوری که افزایش جمعیت شهری، افزایش کاربری اراضی، افزایش ساخت و ساز واحدهای مسکونی و مجتمع های تجاری به همراه رشد مراکز اقامتی و پذیرایی، از بارزترین نمودهای این روابط و تغییرات برشمرده می شوند. تقوایی و صفراآبادی [4] با هدف بررسی متغیرهای ضروری عملکرد مدیریت شهری در ارتباط با توسعه گردشگری پایدار شهری در شهر کرمانشاه پژوهشی را انجام داده اند. نتایج بیانگر این بود که بین مدیریت یکپارچه شهری و همکاری های متقابل مدیران شهری و مردم محلی با دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد، یعنی هر مقدار مدیریت شهری هماهنگ تر باشد و ارتباطات بیش تر بین مدیریت شهری و مردم محلی برقرار شود، به همان اندازه امکان دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری بیشتر خواهد شد. جمعه پور و احمدی [5] در مقاله ای با عنوان تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی روستای برغان، شهرستان ساوجبلاغ به این نتیجه دست یافتند که گردشگری در روستای برغان بر جنبه اقتصادی این روستا تأثیر مثبت اندکی داشته اما در زمینه های اجتماعی، زیست محیطی و نهادی تأثیرات مثبت چندانی نداشته و در مواردی تأثیرات منفی و زیست محیطی به همراه داشته است.

معرفی محدوده مورد مطالعه:

شهر ایلام از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۶ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۸ دقیقه عرض شمالی قرار دارد و از نظر موقعیت محلی در مغرب ایران قرار دارد. این شهر در دره ای کوهستانی و در شمال شرقی دشتی به مساحت تقریبی ۲۵ کیلومتر مربع در دامنه جنوبی کبیرکوه از سلسله جبال زاگرس واقع شده است. در دامنه کوه های فوق جنگل هایی وجود دارد که از یک طرف موجب زیبایی منطقه شهری و از طرف دیگر باعث ایجاد آب و هوای معتدل کوهستانی در شهر ایلام می گردند [8]. تصویر (۱) تقسیمات سیاسی و محدوده شهر ایلام را نشان می دهد. شهر ایلام بر اساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۰ دارای ۱۷۲۲۱۳ نفر جمعیت بوده است [9].

تصویر (۱): تقسیمات سیاسی و محدوده شهر ایلام

منبع: معاونت برنامه ریزی استانداری ایلام

ایلام دارای جاذبه های طبیعی (تنگ ارغوان، کوه فلاقیران، تفرجگاه جنگلی ششدار، پارک جنگلی چقاسبز، ...) جاذبه های تاریخی (قلعه والی، کاخ فلاحی، ...) و جاذبه های فرهنگی (آداب و رسوم و فرهنگ غنی، صنایع دستی و سوغات محلی) می باشد که می توانند در توسعه گردشگری در این شهر تأثیرگذار باشند [16].

تنگ ارغوان: تنگ ارغوان با مساحت ۱۷۰ هکتار در فاصله ۳ کیلومتری شمال شرقی ایلام در مسیر تنگه قوچعلی، تنگ ارغوان در مسیر رودخانه ای با گل های ارغوانی، مخصوصا در فصل بهار زیبایی وصف ناپذیری را به طبیعت و جنگل های سبز آن دیار بخشیده است و تنوع رنگ آنها چشم هر بیننده ای را به خود خیره می سازد.

کوه قلاقیان: در ۵ کیلومتری غرب شهر ایلام قرار گرفته و مناظر آن دارای زیبایی های کم نظیر از جمله تفرجگاه جنگلی ششدار و منجل که اطراف کوه را احاطه کرده منظره زیبایی به وجود آورده است. این کوه به عنوان نماد شهر ایلام معروف و دارای ارتفاع زیادی است. تفرجگاه جنگلی ششدار: این تفریحگاه در ۵ کیلومتری شهر ایلام و در کنار کوه قلاقیان در مسیر جاده ایلام - کرمانشاه واقع شده و از شاخص ترین تفریحگاه های استان محسوب می شود.

پارک جنگلی چغاسبز « چغا جنگیه»: پارک جنگلی چغا سبز یکی از فضاهای زیبا و دلنشین ایلام است که شرایط طبیعی مناسبی را جهت گذران اوقات فراغت مردم فراهم آورده است. در مجاورت این پارک جنگلی که حدود ۱۰۰ هکتار وسعت دارد، محل دائمی نمایشگاه ها و یک شهر بازی احداث شده است.

قلعه والی: قلعه والی یکی از بنا های فرهنگی-تاریخی عظیمی است که در ضلع شمالی خیابان پاسداران قرار دارد. این بنای تاریخی که یادگاری از ادوله و زمان های پیشین و در نوع خود بی نظیر است.

کاخ فلاحتی: کاخ فلاحتی مربوط به دوره قاجار است و در ایلام خیابان آیت الاله حیدری واقع شده است. این کاخ بنا به دستوروالی غلام رضا خان در سال ۱۳۲۶ ه.ق احداث گردیده است.

صنایع دستی شهر ایلام: از دیرباز بافت قالی کردی (قالیچه درشت بافت)، سیاه چادر، جاجیم، گلیم ساده، نمد مالی، چیغ بافی و گیوه دوزی در استان مرسوم بوده است.

روش تحقیق:

پژوهش حاضر از نظر هدف توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری داده ها از روش اسنادی و پیمایش میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را ساکنان یکی از مناطق شهر ایلام تشکیل می دهند که تعداد ۳۸۳ نفر از آنها به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه است که از ۲۵ شاخص نگری برای بررسی ابعاد مختلف نتایج معیشتی حاصل از گردشگری به ترتیب ۸ سوال مربوط به بعد پایدار اقتصادی، ۸ سوال مربوط به بعد پایداری اجتماعی، ۵ سوال مربوط به پایداری زیست محیطی و ۴ سوال مربوط به بعد نهادی از ساکنان سوال شد. برای پاسخ به هریک از آنها از یک طیف لیکرت با دامنه ۱ (کاملاً موافق) تا ۵ (کاملاً مخالف) استفاده شد. روایی پرسشنامه از نظر کارشناسان مورد تایید قرار گرفت و پایایی پرسشنامه با استفاده از فرمول کوکران 0.841 محاسبه شد که نشان دهنده پایایی بالای پرسشنامه است. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از آزمون T تک نمونه ای در نرم افزار SPSS انجام شد.

فرضیات تحقیق:

- ۱- توسعه گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.
- ۲- توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.
- ۳- توسعه گردشگری در پایداری زیست محیطی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.
- ۴- توسعه گردشگری در پایداری نهادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

تجزیه و تحلیل داده ها

در جدول (۱) همانطور که مشاهده می شود حدود ۴۸ درصد پاسخ دهندگان را مرد و ۵۱ درصد زن تشکیل می دهد. بیشترین فراوانی مربوط به سن ۲۰ تا ۳۰ سال می باشد. همانطور که مشاهده می شود بیشترین فراوانی مربوط به تحصیلات فوق دیپلم با $34/5$ درصد می باشد. حدود ۶۰ درصد پاسخ دهندگان را مجرد و ۴۰ درصد متأهل تشکیل می دهد و شغل بیشتر پاسخ دهندگان آزاد با $31/5$ بود.

جدول (۱): فراوانی اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان

متغیر	فراوانی	درصد	متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۸۵	سطح تحصیلات	دیپلم و کمتر	۱۱۶
	زن	۱۹۸		فوق دیپلم	۱۳۲
سن	کمتر از ۲۰	۷۳		لیسانس	۴۱
	۲۰-۳۰	۱۲۱		فوق لیسانس	۶۹
	۳۰-۴۰	۸۶		دکتری	۲۵
	۴۰-۵۰	۷۳	شغل	آزاد	۱۲۱
تأهل	۵۰ به بالا	۳۰		دولتی	۱۱۵
	مجرد	۲۲۸		بیکار	۵۹
	متاهل	۱۵۵		خانه دار	۸۸

یافته های حاصل از بررسی میانگین و انحراف معیار شاخص های معیشت پایدار شهر ایلام در جدول (۲) نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می شود در بحث شاخص های مربوط به پایداری اقتصادی کلیه شاخص ها دارای میانگین بالای ۳ هستند که نشان دهنده بالا بودن این شاخص است همچنین بیشترین میانگین به دست آمده در مورد شاخص دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی و کمترین میانگین مربوط به به هزینه زندگی بود.

در بحث شاخص های اجتماعی چنانچه مشاهده می شود کلیه شاخص های این عامل میانگینی بالای ۳ دارند که از میانگین بالایی برخوردارند. بیشترین میانگین مربوط به تقویت آداب و رسوم و فرهنگ محلی و کمترین میانگین کسب شده مربوط به مهاجرت بود. در بحث شاخص محیطی همانطور که مشاهده می شود کلیه شاخص های این عامل نیز بالای ۳ محاسبه شده که نشان دهنده بالا بودن این شاخص در شهر ایلام است. همچنین شاخص آسیب به گونه های گیاهی و جانوری بیشترین میانگین و توجه بیشتر ساکنین به محیط زیست کمترین میانگین را دارا هستند.

و در بحث آخرین شاخص یعنی شاخص نهادی چنانچه مشاهده می شود میانگین شاخص های این عامل بالای ۳ می باشد به عبارتی این شاخص معیشت نیز در شهر ایلام بالا می باشد. بیشترین میانگین به دست آمده برای شاخص تمایل به مشارکت در مدیریت شهر و کمترین میانگین مربوط به دسترسی برابر و آزاد به قدرت بود.

جدول (۲): میانگین شاخص های پایداری معیشت در شهر ایلام

شاخص مربوط به پایداری اقتصادی	میانگین	انحراف معیار
اقتصاد محل	۳/۷۱۸	۰/۷۹۵
اشتغال	۳/۵۹۷	۰/۷۴۸
هزینه زندگی	۳/۳۹۶	۰/۹۱۴
زیرساخت ها	۳/۷۵۴	۰/۷۱۴
دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی	۳/۸۸۵	۰/۷۶۰
فرصت های تحصیلی	۳/۶۷۳	۰/۷۳۴
دسترسی به اطلاعات	۳/۸۲۷	۰/۷۱۰
کمک به دیگر شغل های معیشتی	۳/۷۹۶	۰/۷۵۲
شاخص های پایداری اجتماعی	میانگین	انحراف معیار
امنیت	۳/۶۹۴	۰/۷۱۱
تعامل و مبادلات فرهنگی	۳/۵۵۰	۰/۷۹۰
تقویت آداب و رسوم و فرهنگ محلی	۳/۹۴۵	۰/۶۳۰
همبستگی اجتماعی	۳/۷۴۱	۰/۷۴۳

اعتماد	۳/۶۶۵	۰/۷۴۳
مهاجرت	۳/۳۰۸	۰/۸۰۸
زنان	۳/۴۰۹	۰/۸۴۱
امکانات تفریحی	۳/۴۰۷	۰/۸۲۲
شاخص های پایداری محیطی	میانگین	انحراف معیار
زیبایی و جذابیت منطقه	۳/۴۲۵	۰/۹۰۶
جلوگیری از آلودگی زیست محیطی	۳/۷۱۲	۰/۷۸۰
مدیریت زباله	۳/۳۲۶	۱/۰۱۳
جلوگیری از آسیب به گونه های گیاهی جانوری	۳/۹۲۹	۰/۷۱۸
توجه بیشتر ساکنان به محیط زیست	۳/۱۹۸	۰/۹۵۸
شاخص های پایداری نهادی	میانگین	انحراف معیار
تمایل به مشارکت در مدیریت شهر	۳/۹۱۹	۰/۶۸۳
دسترسی برابر و آزاد به قدرت	۳/۴۳۶	۰/۹۴۳
ارتباطات	۳/۵۹۷	۰/۸۱۵
عدالت و برابری	۳/۸۳۲	۰/۷۴۳

بررسی فرضیه اول: توسعه گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول (۳): نتایج تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ایلام

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	DF	مقدار T	sig	حد پایین	حد بالا
پایداری اقتصادی	۳/۷۰۶	۰/۵۳۹	۳۸۲	۲۵/۶۳۹	۰/۰۰۰	۰/۶۵۲	۰/۷۶۰

جدول (۳) نشان می دهد که میانگین نظرات پاسخگویان در ارتباط با تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ایلام ($m=3/706$) می باشد که از مقدار آزمون ۳ بیشتر است و همچنین با توجه به سطح معنی داری برآورد شده که این مقدار در سطح ($0/000$) معنادار است و در سطح اطمینان ($0/95$) می توان ادعا کرد تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ایلام بیشتر از حد متوسط است. از طرفی با مدنظر گرفتن یک طرفه بودن آزمون و مثبت بودن حد بالا و پایین، مقدار میانگین از مقدار مورد آزمون بیشتر است، در نتیجه فرض H_0 رد می شود، در واقع چون مقدار بحرانی بدست آمده از جدول برابر ($1/64$) است و t محاسبه شده با مقدار ($25/639$) از T جدول بیشتر است. فرض صفر رد و نقیص آن تأیید می شود، به عبارت دیگر از نظر پاسخ دهندگان توسعه گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بررسی فرضیه دوم: توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول (۴): نتایج تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی شهر ایلام

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	DF	مقدار T	sig	حد پایین	حد بالا
پایداری اجتماعی	۳/۵۹۰	۰/۵۴۵	۳۸۲	۲۱/۱۹۹	۰/۰۰۰	۰/۵۳۵	۰/۶۴۵

جدول (۴) نشان می‌دهد که میانگین نظرات پاسخگویان در ارتباط با تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی شهر ایلام ($m=3/590$) می‌باشد که از مقدار آزمون ۳ بیشتر است و همچنین با توجه به سطح معنی‌داری برآورد شده که این مقدار در سطح ($0/000$) معنادار است و در سطح اطمینان ($0/95$) می‌توان ادعا کرد تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی شهر ایلام بیشتر از حد متوسط است. از طرفی با مدنظر گرفتن یک طرفه بودن آزمون و مثبت بودن حد بالا و پایین، مقدار میانگین از مقدار مورد آزمون بیشتر است. در نتیجه فرض h_0 رد می‌شود، در واقع چون مقدار بحرانی بدست آمده از جدول برابر ($1/64$) است و t محاسبه شده با مقدار ($21/199$) از T جدول بیشتر است. فرض صفر رد و نقیص آن تأیید می‌شود، به عبارت دیگر از نظر پاسخ‌دهندگان توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بررسی فرضیه سوم: توسعه گردشگری در پایداری زیست محیطی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول (۵): نتایج تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری زیست محیطی شهر ایلام

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	DF	مقدار T	sig	حد پایین	حد بالا
پایداری زیست محیطی	۳/۷۰۶	۰/۵۳۹	۳۸۲	۲۵/۶۳۹	۰/۰۰۰	۰/۶۵۲	۰/۷۶۰

جدول (۵) نشان می‌دهد که میانگین نظرات پاسخگویان در ارتباط با تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری زیست محیطی شهر ایلام ($m=3/518$) می‌باشد که از مقدار آزمون ۳ بیشتر است و همچنین با توجه به سطح معنی‌داری برآورد شده که این مقدار در سطح ($0/000$) معنادار است و در سطح اطمینان ($0/95$) می‌توان ادعا کرد تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری زیست محیطی شهر ایلام بیشتر از حد متوسط است. از طرفی با مدنظر گرفتن یک طرفه بودن آزمون و مثبت بودن حد بالا و پایین، مقدار میانگین از مقدار مورد آزمون بیشتر است. در نتیجه فرض h_0 رد می‌شود، در واقع چون مقدار بحرانی بدست آمده از جدول برابر ($1/64$) است و t محاسبه شده با مقدار ($25/639$) از T جدول بیشتر است. فرض صفر رد و نقیص آن تأیید می‌شود، به عبارت دیگر از نظر پاسخ‌دهندگان توسعه گردشگری در پایداری زیست محیطی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

بررسی فرضیه چهارم: توسعه گردشگری در پایداری نهادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

جدول (۶): نتایج تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری نهادی شهر ایلام

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	DF	مقدار T	sig	حد پایین	حد بالا
پایداری نهادی	۳/۶۹۶	۰/۵۸۶	۳۸۲	۲۳/۲۴۰	۰/۰۰۰	۰/۶۳۷	۰/۷۵۵

جدول (۶) نشان می‌دهد که میانگین نظرات پاسخگویان در ارتباط با تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری نهادی شهر ایلام ($m=3/696$) می‌باشد که از مقدار آزمون ۳ بیشتر است و همچنین با توجه به سطح معنی‌داری برآورد شده که این مقدار در سطح ($0/000$) معنادار است.

معنادار است و در سطح اطمینان (۰/۹۵) می توان ادعا کرد تأثیرگذاری توسعه گردشگری در پایداری نهادی شهر ایلام بیشتر از حد متوسط است. از طرفی با مدنظر گرفتن یک طرفه بودن آزمون و مثبت بودن حد بالا و پایین، مقدار میانگین از مقدار مورد آزمون بیشتر است، در نتیجه فرض H_0 رد می شود، در واقع چون مقدار بحرانی بدست آمده از جدول برابر (۱/۶۴) است و t محاسبه شده با مقدار (۲۳/۲۴۰) از T جدول بیشتر است. فرض صفر رد و نقیص آن تأیید می شود، به عبارت دیگر از نظر پاسخ دهندگان توسعه گردشگری در پایداری نهادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد.

نتیجه گیری و پیشنهادات

هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش توسعه گردشگری در معیشت شهر ایلام بود که نتایج بررسی ها در دو بخش توصیفی و تحلیلی قابل ارائه است. در بخش توصیفی همانطور که پیشتر نیز بیان شد بیشتر پاسخ دهندگان را زن تشکیل داده بود، اکثراً بین ۲۰ تا ۳۰ سال سن داشتند، تحصیلات عمده پاسخگویان فوق دیپلم بود و اکثراً مجرد و دارای شغل آزاد بودند. همچنین یافته های حاصل از بررسی میانگین و انحراف معیار شاخص های معیشت پایدار شهر ایلام حاکی از آن داشت که میانگین کلیه شاخص های معیشت پایدار از نظر ساکنان بالا می باشد و بیشترین میانگین مربوط به گوپه های دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی (اقتصادی)، تقویت آداب و رسوم و فرهنگ محلی (اجتماعی)، جلوگیری از آسیب به گونه های گیاهی و جانوری (محیطی)، و تمایل به مشارکت در مدیریت شهر (نهادی) شناسایی شد.

در بررسی فرضیات نتایج حاکی از تأیید چهار فرضیه موردنظر داشت. به گونه ای که از نظر ساکنان توسعه گردشگری در پایداری اقتصادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد و این تأثیر در زمینه های اقتصاد محل، اشتغال، هزینه زندگی، زیرساخت ها، دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی، فرصت های تحصیلی، دسترسی به اطلاعات، کمک به دیگر شغل های معیشتی بود. نتیجه این پژوهش با پژوهش جمعه پور و احمدی (۱۳۹۰)، آزادخانی و اکبری (۱۳۹۳) و تقوایی و صفربادی (۱۳۹۰) هم راستا می باشد.

بررسی فرضیه دوم نشان داد که توسعه گردشگری در پایداری اجتماعی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد و این تأثیر در جنبه های امنیت، تعامل و مبادلات فرهنگی، تقویت آداب و رسوم و فرهنگ محلی، همبستگی اجتماعی، اعتماد مهاجرت، زنان و امکانات تفریحی می باشد. نتایج این پژوهش با پژوهش های جمعه پور و احمدی (۱۳۹۰) مطابقت ندارد. اما با نتایج پژوهش های آزادخانی و اکبری (۱۳۹۳) و تقوایی و صفربادی (۱۳۹۰) هم راستا می باشد.

فرضیه سوم نشان داد که توسعه گردشگری در پایداری محیطی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد و این تأثیر در جنبه های زیبایی و جذابیت منطقه، جلوگیری از آلودگی زیست محیطی، مدیریت زباله، جلوگیری از آسیب به گونه های گیاهی جانوری و توجه بیشتر ساکنان به محیط زیست می باشد. نتایج این فرضیه با پژوهش جمعه پور و احمدی (۱۳۹۰) مطابقت ندارد. اما با نتایج پژوهش های آزادخانی و اکبری (۱۳۹۳) و تقوایی و صفربادی (۱۳۹۰) هم راستا می باشد.

بررسی فرضیه آخر نشان داد توسعه گردشگری در پایداری نهادی شهر ایلام تأثیر مثبت و معناداری دارد و این تأثیر در جنبه های تمایل به مشارکت در مدیریت شهر، دسترسی برابر و آزاد به قدرت، ارتباطات عدالت و برابری می باشد. این نتیجه با پژوهش جمعه پور و احمدی (۱۳۹۰) مطابقت ندارد. اما با نتایج پژوهش های آزادخانی و اکبری (۱۳۹۳) و تقوایی و صفربادی (۱۳۹۰) هم راستا می باشد.

به عنوان نتیجه نهایی این پژوهش می توان گفت که گردشگری و توسعه آن به صورت برنامه ریزی شده و دقیق می تواند تأثیرات مثبت و مهمی در پایداری معیشت ساکنین و شهروندان در شهرها داشته باشند.

در این راستا پیشنهادهایی به منظور بهبود و ارتقای معیشت پایدار ساکنین شهر ایلام پیشنهاد می شود:

۱-افزایش سهم اعتبارات عمرانی و تشکیل سرمایه در صنعت گردشگری نسبت به سایر فعالیت های اقتصادی، به دلیل توان بالای اشتغالزایی آن، می تواند موتور محرک و توسعه اقتصادی شهر بوده و رشد این بخش را موجب شود.

۲-توسعه گردشگری به دلیل اشتغالزایی غیرمستقیم قابل توجهی که دارد، در صورتی که مسئله بیکاری در شهر به عنوان هدف اصلی سیاست گذاران و مسئولان شهری باشد، می تواند مهمترین اقدام برای دستیابی به این هدف باشد. لذا پیشنهاد می گردد در برنامه ریزی های آتی، به هیچ عنوان از سرمایه گذاری در صنعت گردشگری کاسته نشود.

۳-توسعه گردشگری و افزایش سرمایه گذاری در این صنعت که به دنبال آن پیامدهای مثبت و قابل توجه اشتغالزایی را به دنبال دارد می تواند از طریق بهبود فضای کسب و کار، بخصوص در بخش خصوصی و در نتیجه افزایش سرمایه گذاری در این بخش محقق شود. لذا فراهم نمودن زمینه جذب سرمایه گذاران بخش خصوصی در این صنعت از اهمیت بسزایی برخوردار است.

- ۴-توجه بیشتر به محوطه های باستانی و جاذبه های تاریخی با بازسازی و مرمت بناها و محوطه سازی و توسعه خدمات جنبی در فضاهای ابنیه ها با رعایت هویت تاریخی ابنیه ها با تخصیص اعتبار مناسب و بهره گیری از طرحهای متخصصین در امور باستان شناسی ، مرمت آثار و ابنیه تاریخی ، مرمت آثار و اشیاء ، معماری ،آرشیئتکست ، روانشناس ، توریاب و جهانگردی
- ۵-برنامه ریزی سیستمی ، یکپارچه و سلسله مراتبی در جهت توسعه و تقویت زیر ساخت های اصلی در کلیه سطوح مدیریتی شهر
- ۶-تشکیل کمیته ای از افراد متخصص و صاحب نظر در امر گردشگری با عنوان کمیته مشورتی برای توسعه گردشگری شهر
- ۷-ایجاد و تکمیل هتل ها و مهمانپذیرهای شهر
- ۸-توسعه شبکه های ارتباطی هوایی و جاده ای
- ۹-تبلیغات لازم به ویژه خارج از استان بر اساس شناساندن جاذبه های گردشگری منطقه از طریق شرکت در نمایشگاههای داخلی و خارجی و صدا و سیما

منابع و مراجع

- [1] Chambers, R. & Conway, G.R., 1992, **Sustainable Rural Livelihoods: Practical Concepts for the 21st Century**, (No. IDS Discussion Paper 296). Brighton:IDS.
- [2] Shen, F., 2009, **Tourism and Sustainable Livelihoods Approach: Application within the Chinese context**, Ph.D. thesis, Lincoln university.
- [۳] آزادخانی، پاکزاد، اکبری، طیبیه، (۱۳۹۳) توسعه گردشگری شهری راهبردی مناسب برای توسعه پایدار شهر ایلام، اولین کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار (مشهد).
- [۴] تقوایی، مسعود و صفراآبادی، اعظم (۱۳۹۰)، نقش مدیریت شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری، مطالعه موردی- شهر کرمانشاه، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال اول، شماره چهارم، صص ۵۲-۳۵
- [۵] جمعه پور، محمود، احمدی، شکوفه، (۱۳۹۰)، تأثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای برغان، شهرستان ساوجبلاغ)، پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره ۱، صص ۳۳-۶۳.
- [۶] حاجی نژاد، علی، پورطاهری، مهدی و احمدی، علی (۱۳۸۸)، تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه کالبدی-فضایی مناطق شهری، مطالعه موردی: شهر بانه، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۰، صص ۱۰۹-۹۱.
- [۷] زاهدی، شمس السادات، (۱۳۹۰). مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار، چاپ: دوم، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- [۸] سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان ایلام، ۱۳۸۵
- [۹] سالنامه آماری ۱۳۹۰
- [۱۰] سراقی، عیسی، ملکی، حسین، ابوالفتحی، داریوش، (۱۳۸۷). نقش جاذبه‌های اکوتوریستی در توسعه گردشگری نهاوند با تأکید بر مدل SWOT، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ج ۸، ش ۱۱، صص ۱۷۰-۱۳۴.
- [۱۱] محمدزاده، پرویز، عزیزی، فرهاد، (۱۳۹۰). توریسم و توسعه اقتصادشهری: تأثیر صنعت گردشگری بر درآمد و اشتغال افراد در شهرها، اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران، دانشگاه فردوسی مشهد.
- [۱۲] مختاری، فیروزه، صرامی، حسین، قره‌نژاد، حسن، (۱۳۹۳). ارزیابی جاذبه‌های گردشگری شهرستان نایین و تعیین کارکرد گردشگری منطقه، اولین همایش ملی توریسم و گردشگری سبز در ایران، همدان.
- [۱۳] مهرآبادی بشرآبادی، حسین، جلالی اسفندآبادی، سید عبدالمجید، شکیبایی، علیرضا، جاودان، ابراهیم (۱۳۹۰) بررسی نقش گردشگری در اقتصاد استان کرمان و توسعه کالبدی شهرستانهای آن.
- [۱۴] میسون، پیتر، (۱۳۸۷)، گردشگری، اثرات، برنامه‌ریزی و مدیریت، ترجمه: میرزایی، روزبه، ترابیان، پونه، چاپ اول، انتشارات: ترمه.
- [۱۵] نکویی، زهرا، (۱۳۸۹). بررسی رابطه جهانی شدن با توسعه گردشگری (مطالعه موردی: تهران)، فصلنامه مطالعات ملی، ۴۱، سال یازدهم، شماره ۱، صص ۱۳۴-۱۰۹.
- [۱۶] وبسایت سازمان میراث فرهنگی استان ایلام، ۱۳۹۲.
- [۱۷] یغفوری، حسین، آقایی، واحد، (۱۳۹۰). تحلیلی بر جاذبه‌های گردشگری شهری و نقش آن در تحول (مطالعه موردی: شهر اردبیل)، اولین کنفرانس اقتصاد شهری ایران، دانشگاه فردوسی مشهد.